

**ΘΕΩΔΩΡΟΣ
ΠΑΠΑΓΓΕΛΗΣ:**

**Ελληνική και
ρωμαϊκή ποιητική.
Η ποιητική των
ρωμαίων
«νεωτέρων».
Προϋποθέσεις και
προεκτάσεις.**

Μορφωτικό Ίδρυμα
Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα,
1994. Σελ. 290. Δρχ. 4.200.

Το βιβλίο του Θεόδωρου Παπαγγελή είναι ο πρώτος καρπός του συλλογικού προγράμματος «Ελληνική και ρωμαϊκή ποιητική» που οργανώνει και συντονίζει ο Δ. Ν. Μαρωνίτης με την εκδοτική υποστήριξη την οικονομική συνδρομή του Μορφωτικού

Ίδρυματος Εθνικής Τραπέζης. Δεν είναι της ώρας να σχολιάσουμε τη σημασία τέτοιων πρωτοβουλιών, που θα έμεναν καταδικασμένες στην αφάνεια χωρίς τη βοήθεια έγκυρων και ισχυρών χρηματοδοτικών οργανισμών όπως το ΜΙΕΤ. Θα ήταν, όμως, τουλάχιστον παράλειψη να προσπεράσουμε σιωπηρά το ρόλο που παίζουν για τα φιλολογικά μας πράγματα οι ίδιες ή αντίστοιχες (όπως των Πανεπιστημιακών Εκδόσεων Κρήτης) προσπάθειες: ύστερα από μια ούτως ή άλλως μεγάλη καθυστέρηση, ωριμάζουν επιτέλους οι προϋποθέσεις για την ανάπτυξη και στην Ελλάδα του κλάδου της θεωρίας της λογοτεχνίας, που ως γνωστόν λίγη τύχη είχε ως τώρα στο πεδίο των κριτικών μας (επιστημονικών και μη) αναζητήσεων. Κι αν δεν μπορούμε να μιλήσουμε ακόμη για θεωρία καθ' εαυτήν, ας μη μας διαφύγει επί του παρόντος το ερευνητικό «στοκ» που έχει αρχίσει ήδη να σχηματίζεται ανοίγοντας το δρόμο προς την κατεύθυνσή της.

Η εκτενής αλλά όχι και χαώδης ή ανοικονόμητη εργασία του Παπαγγελή εντάσσεται σε αυτήν ακριβώς την προοπτική: χωρίς να παράγει θεωρία λογοτεχνίας (τύποις βρισκόμαστε στο χώρο της συγκριτικής γραμματολογίας), ο συγγραφέας διαμορφώνει τους δρόμους που αναδεικνύουν τον ορίζοντα και το «λόγο» της. Θα το διαπιστώσουμε αν διαβάσουμε προσεκτικά το ιστορικό του διάγραμμα.

Εξετάζοντας τη σχέση των Αλεξανδρινών ποιητών του 3ου π.Χ. αιώνα με τους Λατίνους ομολόγους τους διακόσια χρόνια μετά, ο Παπαγγελής φέρνει τον αναγνώστη του πολύ κοντά σε όλα σχεδόν τα θέματα που απασχόλησαν την ευρωπαϊκή και την αμερικανική κριτική την τελευταία τριακονταετία: η εγκατάλειψη του αναφορικού περιεχομένου, καθώς και των κοινωνικών ή ιστορικών προσδιορισμών της ποίησης, με τη συνακόλουθη στροφή στη φόρμα και στα γλωσσικά ή διακειμενικά της παιχνίδια, κάνει έντονα εν προκειμένω την παρουσία της προκαλώντας εύλογα πολλαπλούς -και άκρως ερεθιστικούς-

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ

28/12/1994

Ενα προφητικό παρελθόν

συνειρμούς.

Από αυτούς βέβαια, τους συνειρμούς ή συσχετισμούς, που γίνονται συνεχώς από τον ερευνητή κατά την πορεία της μελέτης του, προκύπτει εν πρώτοις μια ευνόητη απορία: Μήπως καθ' αυτό τον τρόπο συλλαμβάνουμε το παρελθόν υπό την οπτική γωνία των αποκλειστικά δικών μας προβληματισμών και πεποιθήσεων χάνοντας «ανεπαίσθητως» ένα μέρος της ταυτότητας και της ουσίας του; Ας μη βιαζόμαστε και, το κυριότερο, ας μην υπερβάλλουμε. Οι μαρτυρίες που προσκομίζει ο Παπαγγελής στο βιβλίο, παρά τον ως εξ ορισμού αποσπασματικό χαρακτήρα τους, μάλλον περί του αντιθέτου συνηγορούν. Η ανήσυχη λογισούνη του Καλλιμάχου, ο αντιεπικός και αντι-ηρωικός κόσμος των βουκόλων του Θεόκριτου, η τεθλασμένη γραμμή επί της οποίας στοίχισε την «αργοναυτική Εκστρατεία» του ο Απολλώνιος ο Ρόδιος και τα ατέλειωτα ποιητικά τεχνάσματα του Ευφορίωνα ή του Παρθένιου αποτελούν ένα πρώτης τάξης ντοκουμέντο για το τι συνέβη στην Αλεξάνδρεια των ύστερων προχριστιανικών αιώνων, όπως και για τις συνέπειες ή τις επιδράσεις που είχε το

ίδιο φαινόμενο στους Ρωμαίους των χρόνων του Αυγούστου. Ο διανοητικός ηδονισμός του Κάτουλου, η «φυγή» του Βιργίλιου από την πολιτική και την Ιστορία, η προσήλωση του Τίβουλου και του Προπέρτιου στην καλλιπέπια του ερωτικού στίχου και οι μορφολογικές λεπτοουργίες του Οράτιου ή του Οβίδιου, δείχνουν την ανταπόκριση που βρήκαν οι Αλεξανδρινοί στη Ρώμη, όπως και το βάθος της επιρροής τους στην πιο ακμαία φάση της λατινικής γραμματείας, Ιστορικό παράδοξο; Πρώιμη καλλιτεχνική πρωτοπορία; 'Η μήπως ένα είδος δαιμονικής προεξαγγελίας του μοντερνισμού; Ο Παπαγγελής δεν διατυπώνει ρητά τα ερωτήματα των προεκτάσεών του ούτε προσπαθεί να τα εκμαιεύσει διά της βίας από το υλικό του. Προτιμά να μιλήσει «εις ήχον πλάγιον» και με τους κατάλληλους χειρισμούς να αφήσει σε μας την πρωτοβουλία των τελικών συμπερασμάτων. Και τούτο αποδεικνύει (μαζί με τα υπόλοιπα) όχι μόνο τη γερή αρματωσιά, αλλά και τον ευκαμπτο σκελετό ή τη γόνιμη κατάληξη και «εξοδο» του έργου του.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ